

ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ένα εκπληκτικό χρονικό της τέχνης

Από τα σημαντικότερα βιβλία που ως σήμερα έχουν κυκλοφορήσει από το ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ, είναι το έργο του καθηγητή ΕΡΝΣΤ ΓΚΟΜΠΡΙΚ στην δέκατη έκτη έκδοση του 1994, αναθεωρημένη, ανασχεδιασμένη και μεταφρασμένη από τη Λένα Κασδαγίτη. Μέσα στο πλήθος των εκατοσίων, περίπου, σελίδων του ογκώδους τόμου ο αναγνώστης κάθε ηλικίας συναντά τον ηλύου του κληρονόμησαν στον κόσμο οι γίναντες της τέχνης του χρωστήρα και της σμίλης στο πέρασμα των αιώνων. Η μελέτη αυτή του Βιεννέζου καθηγητή που τιμήθηκε με τίπλο επίσημου σε σσανταπέντε χρόνια από την πρώτη του έκδοση παραμένει πολύτιμο σαν εισαγωγή, στο συνοδικό θέμα της τέχνης, από τις πρωιμότερες ζωγραφίες των σπηλαίων ως τη σύγχρονη πειραματική τέχνη. Το ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ οφείλει τη μοναδική δημοτικότητα του στην άμεση και απλή γραφή του και στην ικανότητα του συγγραφέα να προσφέρει ένα λαμπρό και κατανοητό αφήγημα των περιόδων και των τεχνολογιών, που συσσωρεύονται στις σελίδες των πιο φιλόδοξων έργων, χρησιμοποιώντας τη διαίσθησή του στην ψυχολογία των εικαστικών τεχνών, να κάνει να δούμε την ιστορία της τέχνης σαν συνεχή διαπλοκή και εναλλαγή των παραδόσεων όπου κάθε χρόνο αναφέρεται στο παρελθόν δείχνοντας το μέλλον. Μια ζωντανή αίσθηση που συνδέει ως σήμερα τη δική μας εποχή μ'αυτή των Πυραμίδων. Με το νέο της σχήμα η τελευταία αυτή έκδοση του έργου προορίζεται να συνεχίσει τη θριαμβευτική της πορεία ανάμεσα στις μελλουσες γεννεές και να γίνει πάλη η πρώτη επιλογή για τους νέους μύστες της τέχνης. Σήμερα όσοι σπουδάζουν την ιστορία τη τέχνης έχουν στην διάθεσή τους ένα πολύτιμο πόνημα, γραμμένο ειδικά για να τους μεταφέρει στο μαγικό κόσμο της τέχνης. Διότι ο συγγραφέας ξεκινά από μια παιδαγωγική αρχή που την επαληθεύει συνεχώς, μέσα στην ιστορία του πιστεύοντας ότι όλα μπορείς να τα πεις με μια γλώσσα, τόσο απλή, που να μπορεί να τα εννοήσει ακόμα και ένα παιδί. Στον πρόλογό του εκθέτει τους κανόνες που τον καθοδηγήσαν στη συγγραφή του έργου. Κανόνες που συνθέτουν ένα χρησιμο οδηγό ή ακριβέστερα ένα καταστατικό χάρτη των όρων και ορίων συγγραφής ενός

καλού παιδαγωγικού εγχειριδίου. Κι ίσως σ'αυτό βρίσκεται συμπυκνωμένη και η μυστική συνταγή της καταπληκτικής απήχησης που είχε αυτό το μελέτημα, όχι μόνο στους νέους αναγνώστες, αλλά και σε κάθε ηλικία. Ο συγγραφέας τονίζει ότι οι ιδανικοί αναγνώστες της ιστορίας του ανθρώπου στις ηλικίες ανάμεσα στα δώδεκα και τα είκοσι χρόνια, επισημαίνοντας ότι ποτέ δεν πίστεψε ότι το βιβλίο για νέους πρέπει να ενδιαφέρει τον και τους μεγάλους. Για να ανταποκρίνεται στην αυστηρότητα και την ειλικρίνεια των κριτικών ο συγγραφέας γράφει απλά, αποφεύγοντας τα συνήθη αμαρτήματα εκείνων που γράφουν για τέχνη: την "επιπόθευση", τον συναισθηματισμό, στην επιδεικτική χρήση τεχνικών κι επιστημονικών όρων.

Για να καλύψει την απέραντη έκταση μιας ιστορίας της τέχνης που αρχίζει από τα σπήλαια του Κασκό, διατρέχει όλους τους πολιτισμούς και όλους τους αιώνες, φθάνοντας ως τις ημέρες μας, ο συγγραφέας οφείλει να θέσει στον εαυτό του κάποιους περιορισμούς που ο πρώτος ήταν να μη μιλά, παρά μόνο για έργα, που απεικονίζονται μέσα στο βιβλίο. Τα σχόλια ορίζονταν έτσι από τον αριθμό των εικόνων και ο αριθμός αυτός ενός βιβλίου, για πολλούς λόγους ξεπερασμένος. Καλλιτέχνες και έργα οφείλιαν να επιλεγούν με μεγάλη αυστηρότητα. Ποιό όμως ήταν το κριτήριο; Ο συγγραφέας δηλώνει ότι περιορίσθηκε μόνο στα αθηναία έργα τέχνης, απόκλειοντάς όλα αποστελούν από δείγμα γούστου ή μόδας. Τα πιο γνωστά έργα είναι συχνά και τα πιο σημαντικά. Ξεκινώντας από αυτή την άποψη, ο δημιουργός του βιβλίου διευκρινίζει ότι απέφευγε τον πειρασμό της πρωτοτυπίας στις επιλογές του. Φιλοδοξία του είναι να μας κάνει να δούμε με καθαρό μάτι, έργα που νομίζαμε ότι τα γνωρίζαμε. Ολοκληρώνει το έργο συνθέτοντας είκοσι οκτώ κεφάλαια που συμπληρώνονται με πρόλογο, εισαγωγή, σημείωμα για τα βιβλία τέχνης χρονολογικά διαγράμματα, χάρτες πίνακες εικόνων κατά περιοχή. Ευρετήριο και γλωσσάριο. Οι πρώτες σελίδες του τόμου περιλαμβάνουν επίσης τον πρόλογο των τελευταίων εκδόσεων. Για το τέλος κάθε κεφαλαίου ο συγγραφέας επέλεξε μια χαρακτηριστική παράσταση από τη ζωή και τον κόσμο του καλλιτέχνη στην αντίστοιχη περίοδο. Οι εικόνες αυτές

σχηματίζουν μια μικρή ανεξάρτητη σειρά που εικονογραφεί τη μεταβαλλόμενη κοινωνική θέση του καλλιτέχνη και του κοινού του. Κι όταν ακόμα η καλλιτεχνική τους αξία δεν είναι πολύ μεγάλη τα εικονογραφικά αυτά τεκμήρια βοηθούν να σχηματίσουμε μια συγκεκριμένη εικόνα του περιβάλλοντος όπου κινήθηκε και γεννήθηκε η τέχνη του παρελθόντος. Στη σειρά του έργου, ο συγγραφέας αναφέρεται διεξοδικά στους προϊστορικούς και πρωτόγονους λαούς. Αρχαία Αμερική στην τέχνη της Αιγύπτου, Μεσοποταμίας και Κρήτης, στη μεγάλη αφύπνιση στην Ελλάδα, από τον έβδομο ως τον πέμπτο αιώνα π.Χ. καθώς και στην Ελλάδα και τον κόσμο της, κατά τον τέταρτο ως τον πρώτο αιώνα π.Χ.. Συνεχίζοντας ο συγγραφέας, εισέρχεται στους κατακτητές του κόσμου: Ρωμαίους, Βουδιστές, Εβραίους και Χριστιανούς από τον πρώτο ως τον τέταρτο αιώνα μ.Χ. και στη Ρώμη και το Βυζάντιο Ε' - ΙΓ' αιώνα μ.Χ). Κοιτάζοντας κατόπι, ανατολικά τέρμα στο Ισλάμ και την Κίνα (Β-ΙΓ' στην Ευρώπη (ΣΤ-ΧΙον αιώνα). Ενδιαφέροντα κεφάλαια, επίσης είναι αυτά για τη στρατευόμενη εκκλησία του δωδέκατου αιώνα, τη θριαμβεύουσα εκκλησία του δέκατου τρίτου, για τους αυλικούς και τους αστούς, για την Τουρκία και τη Ρώμη, στις αρχές του δέκατου έκτου και στη Βενετία και τη Βόρεια Ιταλία του ίδιου αιώνα. Ολοκληρώνει οι σελίδες του βιβλίου είναι ένα μεγάλο ταξίδι στις χώρες του μεγαλείου της Τέχνης.

Όστόσο ο Γκόμπρικ περιλαμβάνει στη μελέτη του και δύο κεφάλαια, σχόλιο για το Μεταμοντερνισμό και ένα άλλο με τίτλο Το παρελθόν που μεταβάλλεται με αναφορές στις σχετικά νεώτερες ανακαλύψεις αρχαίας ζωγραφικής και γλυπτικής, θεωρώντας σημαντικότερο για την κατανόηση κενών στην εξέλιξη της τέχνης όπως είναι οι τοιχογραφίες της Θήρας από τις ανασκαφές του Μαρινάτου ως τις αποκαλύψεις των Βασιλικών τάφων στη Βεργίνα από τον Ανδρόνικο. Το ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ είχε αποκλειστικό στόχο να είναι εκπαιδευτικό και παραμένει το ίδιο. Η γνώση για την ιστορία είναι πάντα ελληνική. Υπάρχουν πάντα νέα γεγονότα για να ανακαλύψουμε και μπορεί αυτά να αλλάξουν την εικόνα που διατηρούμε για το παρελθόν.

ΠΕΡΣΕΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ